

ALTERSKAPET I HADSEL KIRKE, STOKMARKNES

Tilstandsvurdering og tiltak

Tone Marie Olstad

Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU)

Storgata 2, Postboks 736 Sentrum, 0105 Oslo

Telefon: 23 35 50 00

www.niku.no

Tittel Alterskapet i Hadsel kirke, Stokmarknes Tilstandsvurdering og tiltak	Rapporttype/nummer NIKU Oppdragsrapport 78/2013	Publiseringsdato 30.08.2013
	Prosjektnummer 156102413	Oppdragstidspunkt 3.– 5.06. 2013
	Forsidebilde Sankta Katarina i alterskapet i Hadsel kirke. Foto: NIKU 2013	
Forfatter(e) Tone Marie Olstad	Sider 14	Tilgjengelighet Åpen
	Avdeling Konservering	

Prosjektleder Tone Marie Olstad
Prosjektmedarbeider(e)
Kvalitetssikrer Merete Winness

Oppdragsgiver(e) Riksantikvaren

<p>Sammendrag</p> <p>Rapporten gir en kortfattet beskrivelse av alterskapets tilstand og utført tiltak ved befaring til kirken 3. – 6. juni 2013.</p>

<p>Emneord</p> <p>Kirkekunst, polykromi, skulptur, altertavle</p>

Avdelingsleder

Merete Winness

Forord

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	7
1.1	Bakgrunn	7
1.2	Rapporten.....	7
1.3	Vurdering.....	7
1.4	Beskrivelse av alterskapet	7
2	Tilstand og tiltak	8
2.1	Arkitektur i korpus; nisjer, søyler og arkadebue	8
2.2	Skulpturer	8
2.2.1	Den venstre skulpturen: Sankt Stefanus	8
2.2.2	Den midtre skulpturen: Maria	9
2.2.3	Den høyre skulpturen: Sankta Katarina.....	10
2.2.4	Tiltak, skulpturer.....	12
3	Forslag til videre tiltak	13
4	Annet	13
5	Kilder.....	14
6	Vedlegg	14
6.1	Vedlegg 1. Liste over anvendte materialer	14

1 Innledning

1.1 Bakgrunn

I forbindelse med dendrokronologiske undersøkelser av alterskapet i Hadsel kirke, ble skulpturene demontert og tilstandsvurdert. Rapporten gir en kortfattet beskrivelse av alterskapets tilstand og utført tiltak ved befaring til kirken 3. – 6. juni 2013. Vurderingen ble utført i løpet av cirka tre timer. I tillegg ble det brukt tid på støvfjerning og enkel konsolidering.

1.2 Rapporten

Fotografiene som er brukt i rapporten er tatt av NIKU. Høyre og venstre i rapporten er betrakters høyre og venstre.

1.3 Vurdering

Vurderingen ble utført i lampelys og dagslys og med hjelpelys fra LED-lommelykt. Det ble benyttet hodelupe. Korpus og arkitektur ble kun vurdert i forbindelse med støvfjerning.

1.4 Beskrivelse av alterskapet

Det vises til tidligere rapporter angående alterskapet som oppbevares i Riksantikvarens arkiv (f. eks.: Olstad 2008)¹.

Alterskapet i Hadsel kirke. Foto: Birger Lindstad 2006

¹ Rapporten beskriver den siste omfattende handlingen av alterskapet som ble avsluttet i 2006.

2 Tilstand og tiltak

Tilstanden er generelt god. Alterskapet er støvete og det er noen støvtråder. Det er jevn glans i overflaten. Retusjene er ikke endret.

2.1 Arkitektur i korpus; nisjer, søyler og arkadebue

Det er jevn glans i overflaten. Retusjene er ikke endret. Det er ingen nye utfall i malingfilmen. Det ble ikke observert løs maling på disse elementene i korpus, men undersøkelsen var forholdsvis overfladisk.

2.2 Skulpturer

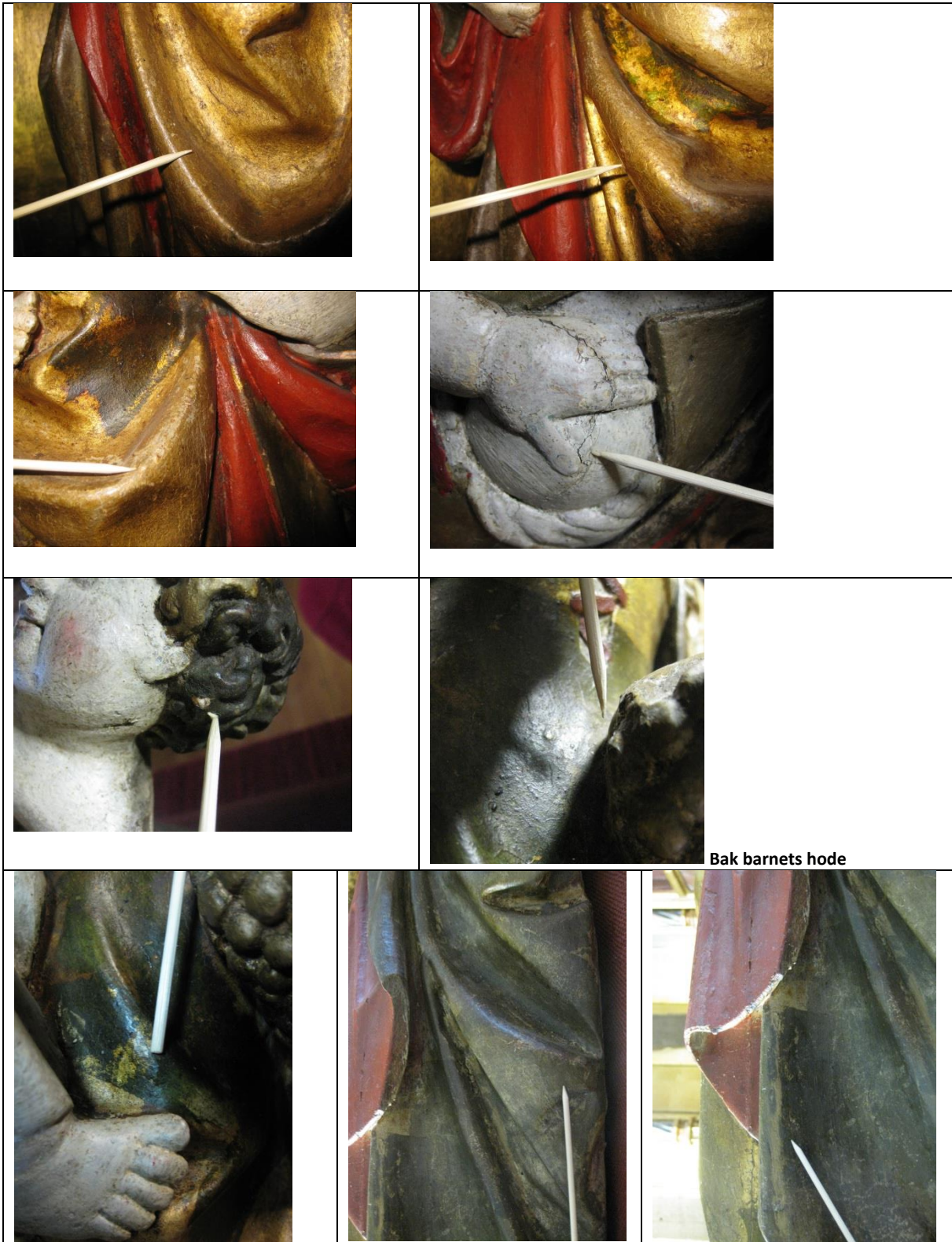
2.2.1 Den venstre skulpturen: Sankt Stefanus

Det er jevn glans i overflaten. Det ble funnet løs maling på i alt seks punkter. Bildene nedenfor viser punktene med løs maling. Bildene er tatt slik at det er mulig å finne igjen de aktuelle områdene når detaljbildene sammenlignes med skulpturen. Hvert enkelt bilde er derfor ikke forsøkt forklart eller plassert

2.2.2 Den midtre skulpturen: Maria

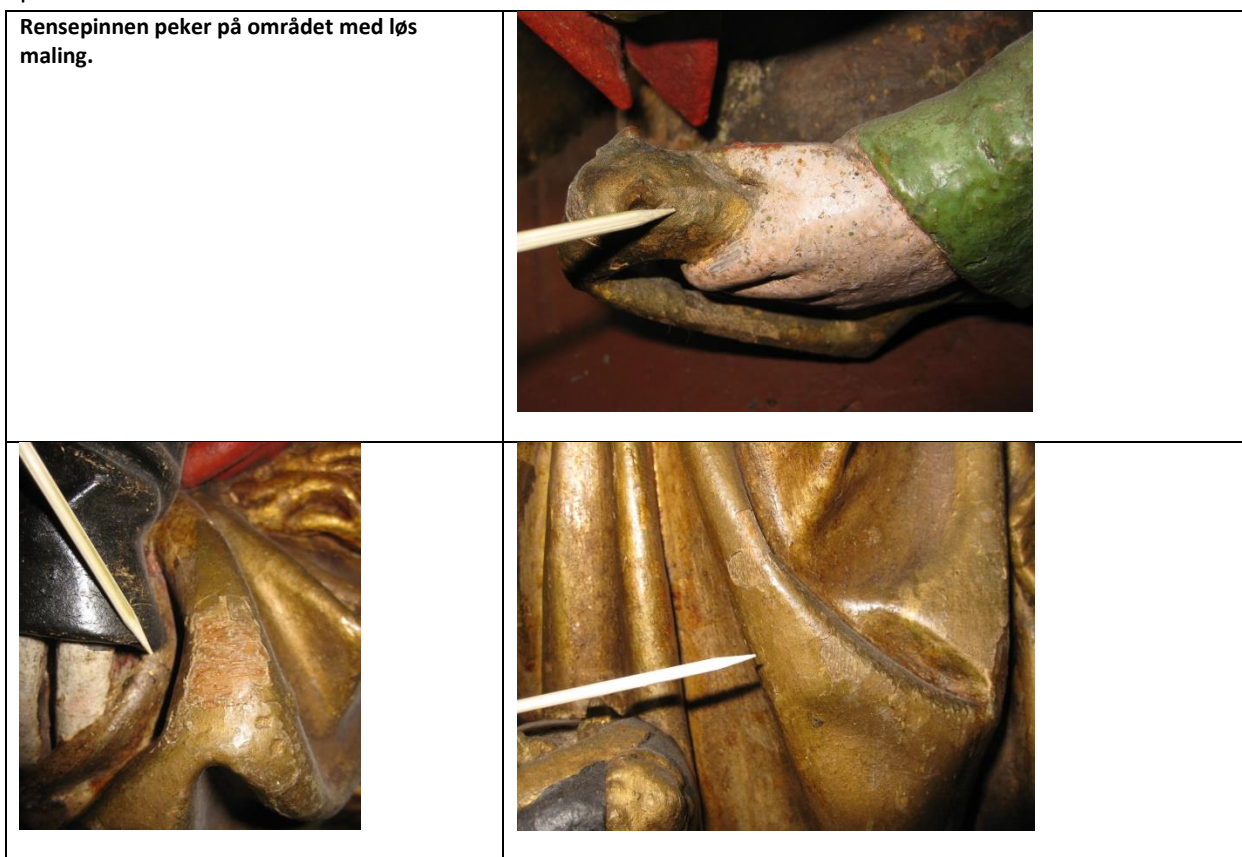
Det er jevn glans i overflaten. Det ble funnet løs maling på i alt ni punkter. Bildene nedenfor viser punktene med løs maling. Bildene er tatt slik at det er mulig å finne igjen de aktuelle områdene når detaljbildene sammenlignes med skulpturen. Hvert enkelt bilde er derfor ikke forsøkt forklart eller plassert.

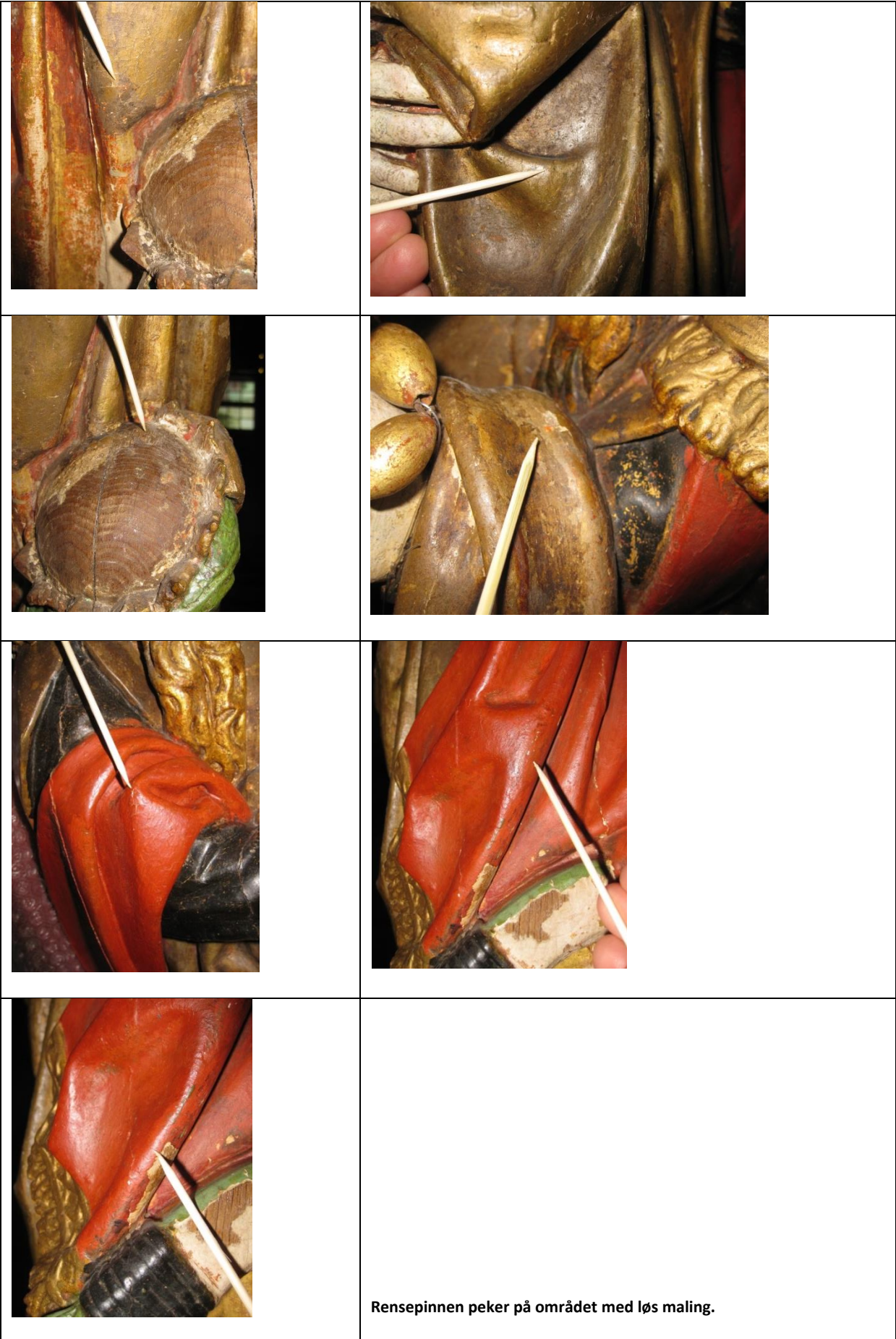

2.2.3 Den høyre skulpturen: Sankta Katarina

Det er jevn glans i overflaten. Det ble funnet løs maling på i alt ti punkter. Bildene nedenfor viser punktene med løs maling. Bildene er tatt slik at det er mulig å finne igjen de aktuelle områdene når detaljbildene sammenlignes med skulpturen. Hvert enkelt bilde er derfor ikke forsøkt forklart eller plassert.

2.2.4 Tiltak, skulpturer

Skulpturene ble renset for støv. De ble delvis tørr-renset med kosmetikksvamp, delvis renset med vann, eller saliva med bomull på rensepinne. Løs maling på alle de funne områdene med løs maling, ble festet med Lascaux Medium for Consolidation.

Sankta Katarina

Dette området ble som de øvrige punktene med løs maling, konsolidert, men det er fortsatt «bom» mellom underlaget og malingen i dette området.

3 Forslag til videre tiltak

De klimatiske forholdene i kirken bør holdes så stabile som mulig for å unngå skader i den malte dekoren.² For mer informasjon vises det til rapporten etter behandlingen av alterskapet i perioden 2003-2006 (Olstad 2008), særlig avsnitt 8. 4 Forslag til tiltak.

4 Annet

Vinduene oppe på østveggen, på galleriet, har vært dekket til med plater og det har hengt malerier på platene. Platene er nå fjernet og vinduene istandsatt. Dette har medført at kirken har malerier som det synes å være noe problematisk å få plassert i kirkerommet. De fire maleriene er nå stablet mot hverandre bak en benkerad nede i kirken i den nord-østre delen av kirkerommet.

De fire lagrede maleriene.

Bildet viser Jan Michael Stornes og Thomas Bartholin som dokumenterer undersiden av skulpturene i forbindelse med dendrokronologiske undersøkelser. Det viser dessuten nedre del av flagget som henger til tørk over gallerfronten. Bak i bildet sees maleriene som er tatt ned fra veggen og som står stablet bak den malte søylen og ved vinduet i påvente av egnet plassering. Dette er meget ugunstige lagringsforhold, noe som ble påpekt overfor kirkevergen. Kirkevergen arbeider med å finne en ny plassering.

² Følgende informasjon er gitt om klimaet i kirken i forbindelse med arbeidet med alterskapet i perioden 2003-2006 (Olstad 2008:38): «I Hadsel kirke hvor skapet oppbevares, er det generelt en varierende relativ luftfuktighet. Det er elektrisk oppvarming i form av rundovner under benkene. Ifølge kirkevergen, varmes kirken opp til ca 20°C når den skal brukes. Når kirka ikke er i bruk står den i fyringssesongen med en grunnvarme på ca 10°C. Oppvarmingen er termostatstyrt og føleren er plassert på på sideveggen av alteroppbygningen mot syd. Det er ingen soneinndeling av oppvarmingen i kirkerommet. Sakristiet varmes opp med en løs ovn.... Det blendes ikke for dagslys i kirka. Når flagget har vært i bruk ute, tørkes dette inne i kirka». Det ble ikke gjort undersøkelser i forhold til klimaet ved befaringen i 2013.

5 Kilder

Olstad, T. 2008 Alterskapet i Hadsel kirke – et alterskap fra senmiddelalderen attribuert til Lekagruppen. NIKU rapport 2, Oslo.

6 Vedlegg

6.1 Vedlegg 1. Liste over anvendte materialer

Tiltak	Metode	Materialer (Handels-navn/ løsning)	Materialer (kjemisk sammensetning)
Konsolidering	Påført punktvis med spisspensel, varmeskje ca. 60 °C (dersom nødvendig)	LMC Lascaux Medium for Konsolidering	En vannbasert dispersjon av en akrylcopolymer
Overflaterensing	Benyttet tørr	Kosmetikk-svamp	Syntetisk tørrsvamp av polyuretan
Overflaterensing	Spytt, påført med bomull på viklepinne	Saliva	

Norsk institutt for kulturminneforskning er et uavhengig forsknings- og kompetansemiljø med kunnskap om norske og internasjonale kulturminner.

Instituttet driver forskning og oppdragsvirksomhet for offentlig forvaltning og private aktører på felter som by- og landskapsplanlegging, arkeologi, konservering og bygningsvern.

Våre ansatte er konservatorer, arkeologer, arkitekter, ingeniører, geografer, etnologer, samfunnsvitere, kunsthistorikere, forskere og rådgivere med spesiell kompetanse på kulturarv og kulturminner.

www.niku.no

NIKU Oppdragsrapport 78/2013

NIKU hovedkontor
Storgata 2
Postboks 736 Sentrum
0105 OSLO
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Tønsberg
Farmannsveien 30
3111 TØNSBERG
Telefon: 934 66 230

NIKU Bergen
Dreggsallmenningen 3
Postboks 4112 Sandviken
5835 BERGEN
Telefon: 922 89 252

NIKU Trondheim
Kjøpmannsgata 25
7013 TRONDHEIM
Telefon: 922 66 779 /
405 50 126

NIKU Tromsø
Framsenteret
Hjalmar Johansens gt. 14
9296 TROMSØ
Telefon: 77 75 04 00